

Oproep aan de 11e Vergadering van de Wereldraad van Kerken in Karlsruhe

Voorwoord

De wereld staat op veel plaatsen in brand: bossen branden door de klimaatverandering, oogsten die ontelbare mensen zouden kunnen redden van honger, worden verbrand. De coronapandemie verandert alle agenda's. Het conflict over een nieuwe wereldorde wordt uitgevochten in de oorlog om Oekraïne. De rijken worden meer en meer schaamteloos en de armen meer en meer beschaamd. Onder de vele crises ligt één enkele vraag: waar is je broer? Waar is je zuster?

Daarom richten wij onderstaande oproep aan de afgevaardigden en de gasten van de Algemene Vergadering van de Wereldraad van Kerken (WCC) uit alle delen van de wereld. Het is het resultaat van overleg met oecumenici uit Afrika, Azië, Europa, en zowel Noord- als Latijns-Amerika. Wij hebben geleerd dat het noodzakelijk is te luisteren naar Moeder Aarde en de armen, omdat zij het meest te lijden hebben onder het geglobaliseerde kapitalisme.

Onze oproep is geworteld in de traditie van de oecumenische beweging: zo heeft de Lutherse Wereldfederatie het neoliberale kapitalisme veroordeeld als afgoderij tijdens haar vergadering in Winnipeg in 2003. De Wereldbond van Gereformeerde Kerken was niet anders op haar Algemene Vergadering in 2004 in Accra. De WCC-vergadering van 2013 in Busan merkte op: "Economische globalisering heeft de God van het leven vervangen door Mammon, de god van het vrije markt kapitalisme, die claimt de macht te hebben om de wereld te redden door de accumulatie van buitensporige rijkdom en welvaart." Paus Franciscus veroordeelt het kapitalisme als een "economie die doodt". In hun officiële documenten zijn de kerken tot een eensgezindheid gekomen die historisch gezien uniek is: het heersende kapitalisme is een destructieve religie; het moet worden verworpen als afgoderij.

Intussen wordt de toestand in de wereld steeds slechter, de aangekondigde catastrofes zijn allang aangebroken. De vraag is niet alleen: Waar is je broeder, waar is je zuster? We moeten vragen: Wie is je broer, wie is je zuster? Onze oproep is een oproep tot een universele broederschap als de kern van een gedeelde utopie van rechtvaardigheid, vrede en integriteit van de schepping.

Martin Gück & Franz Segbers (Kairos Europa)

Deze economie is dodelijk: Het horen van de roep van de aarde en de armen en het breken van de ketenen van onrechtvaardigheid voor de hele schepping (Jesaja 58:6)

1. Inleiding

Midden in de Covid-19 pandemie en een nieuwe spiraal van militair geweld en wapenopbouw, en geconfronteerd met de kantelpunten van de klimaatcatastrofe, herlezen we vroegere resoluties van de oecumenische beweging.

De vergadering van 2003 van de Lutherse Wereldfederatie in Winnipeg veroordeelde de onderwerping aan een verabsoluteerde neoliberale markt als afgoderij. In 2004 stelde de Algemene Raad van de Wereld Alliantie van Gereformeerde Kerken in Accra, als reactie op de (toenmalige) wereldwijde economische onrechtvaardigheid en ecologische vernietiging, in een "Geloofsbelijdenis" dat de integriteit van het geloof op het spel staat als men zwijgt of inactief blijft ten overstaan van een destructief (neo-)imperiaal economisch systeem. De Wereldraad van Kerken (WCC) verklaarde in 2013 in zijn conferentie in Busan in 2013 verklaarde in haar Mission Statement dat de heerschappij van de markt

"een mondiaal systeem van Mammon" is, dat alleen door eindeloze uitbuiting de onbeperkte groei van de rijkdom van de rijken en machtigen beschermt en ondertussen het hele eco-huishouden van God bedreigt: "De heerschappij van God staat lijnrecht tegenover het rijk van Mammon." Paus Franciscus karakteriseerde tegelijkertijd het kapitalisme als een "dans rond het gouden kalf" en verklaarde: "Deze economie is dodelijk." Er is dus oecumenische overeenstemming in de duidelijke afwijzing van de heersende economische orde. Deze brede oecumene is van historische betekenis. Sindsdien is de wereldsituatie dramatisch verslechterd. In zekere zin leven we vandaag in een andere wereld, een wereld aan de rand van de afgrond. Daarom willen wij, met het oog op de komende 11e Algemene Vergadering van de WCC in Karlsruhe de "tekenen des tijds" inventariseren, er theologisch en ethisch over nadenken, en de oecumenische beweging tot actie oproepen. De vergadering moet de God van het leven belijden in een wereld die "gevallen is onder rovers" (Lc 10,29); allen zouden "leven in overvloed" moeten hebben (Joh 10,10), want er is genoeg voor allen.

2. De wereld in een noodtoestand – mensen sterven, de aarde brandt

Met de financiële crisis van 2008/9 en de diepe recessie als gevolg van de Covid-19 pandemie, hebben zich wereldwijd economische ontwrichtingen van ongekennde omvang voorgedaan in het recente verleden. Bij beide gelegenheden werd de wereldeconomie alleen gered van de ineenstorting dankzij ongekennde interventies van regeringen en multilaterale instellingen. De kosten van deze extreme crises werden en worden in de eerste plaats gedragen door de meest kwetsbaren, maar ook door de natuurlijke omgeving. Dit maakt niet alleen dat het bereiken van de Sustainable Development Goals (SDG's) van de VN verder weg is komen te liggen, maar heeft ondertussen ontberingen en ellende doen toe nemen.

Daarnaast ontstaan er ook ernstige bedreigingen voor de menselijke veiligheid door de veranderende realiteit van de "wereldorde." Niet in de laatste plaats is de oorlog in Oekraïne het bewijs van groeiende hegemonische rivaliteit tussen imperiale machten in het conflict over de herschikking van geopolitieke machtssferen. We zien de verspreiding van een chaotische, tegenstrijdige en gemilitariseerde wereldorde die de belangen van enkelen beschermt. De wereld bevindt zich dus in meerdere wereldwijde crises:

- Het mondiale financiële systeem blijft onvoldoende gereguleerd, en de volgende crash is slechts een kwestie van tijd;
- digitalisering vercommercialiseert en privatiseert publieke goederen ten gunste van internetgiganten als Google, Amazon of Facebook, en de technologische vooruitgang versterkt in de eerste plaats de economische rationalisering en uitbuiting - met als gevolg een steeds diepere kloof tussen hooggekwalificeerde, goedbetaalde IT banen aan de ene kant en onzekere, slecht betaalde "dienstverlenende banen" aan de andere kant;
- de overexploitatie van de natuur neemt dramatisch toe; vooral in het Zuiden van de wereld gaat dit maar al te vaak gepaard met ernstige schendingen van de mensenrechten, zoals de illegale toe-eigening van land, uitzettingen, ontruiming en de moord op activisten;
- de sociale kloof tussen arm en rijk neemt steeds schandaliger vormen aan, zowel op mondiaal als op nationaal niveau. De rijkdom van de acht rijkste mensen is gelijk aan die van de armste helft van de wereldbevolking en zelfs tijdens de Covid-crisis konden de tien rijkste mensen ter wereld meer winst maken dan het zou kosten om iedereen ter wereld in te enten;

- de ernstige ecologische crisis is de keerzijde van de sociale crisis: tussen 1990 en 2015 heeft de rijkste 1 procent (63 miljoen mensen) meer dan twee keer zoveel klimaatschadelijke CO2 uitgestoten dan de armere helft van de wereldbevolking samen. Momenteel verbruikt een kwart van de wereldbevolking, voornamelijk in het noorden van de wereld, driekwart van de hulpbronnen verbruikt en driekwart van het afval en de uitstoot;
- met de Covid-19 pandemie als uitdrukking van de destructieve relatie van de samenleving met de natuur, neemt de ecologische verwoesting letterlijk epidemische vormen aan;
- de aarde wordt dramatisch onherbergzamer, en steeds meer mensen worden gedwongen hun land te verlaten;
- ongeveer 40 procent van het bruto wereldproduct en twee derde van de wereldhandel zijn in handen van slechts 500 ondernemingen; hun groeiende macht vergroot de democratische tekorten en ondermijnt de publieke belangen;
- rechts-populisme neemt wereldwijd toe, wat leidt tot een toename van autoritaire regimes en een uitholling het vertrouwen van de burgers in de democratie;
- geweld, oorlog en bewapening zijn opnieuw de middelen geworden om een nieuwe wereldorde op te leggen die niet op de rechtsstaat maar op macht is gebaseerd.

De mensheid staat zonder twijfel op een tweekringsprong - vooral omdat de kans om de ergste gevolgen van de opwarming van de aarde te voorkomen, snel minder wordt, en de golf van militarisering in de slipstream van de oorlog in Oekraïne de strijd tegen de klimaatcatastrofe nu naar het tweede plan duwt.

3. Het falen van de neoliberale globalisering en het gebrek aan duurzaamheid van het kapitalisme

De fundamentele kritiek van de oecumenische beweging op het neoliberale kapitalisme is bewaarheid. We zien dat de globalisering, met haar credo van het primaat van de markt boven de politiek, een vergissing is gebleken. De Covid-crisis heeft de kwetsbaarheid en de crisisgevoelige onderlinge afhankelijkheid van wereldwijde waardeketens blootgelegd. Geconfronteerd met het falen van het neoliberalisme, roepen elites nu om een terugkeer van de staat als actor om in staat te zijn om het kapitalisme in zijn basisstructuur te kunnen behouden. Deze nieuwe vorm van staatsinterventionisme wordt verondersteld kapitalisme te "redden" en de vroedvrouw te worden van een "kapitalisme met een menselijk gezicht". Dit gaat volledig voorbij aan het feit dat de huidige sociaal-ecologische crisis fundamenteel verschilt van de vorige crises van het kapitalisme.

kapitalisme. Het kapitalisme zit vast in een structureel dilemma: wat ecologisch wenselijk is - een duurzame economie - genereert sociale ontwrichtingen zoals massawerkloosheid en schandalige ongelijkheid. En wat sociaal wenselijk is, versnelt ecologische crises. Dit sociaal-ecologisch dilemma zal echter niet worden opgelost door de herbevestiging van het primaat van de politiek. Daarom moet beleidsvorming breken met de maximalisatie van winst en groei, de drijvende krachten van kapitalistische economische activiteit.

4. Wat absoluut noodzakelijk is, is de omschakeling naar een economie van leven en rechtvaardigheid

De elites willen economie en ecologie met elkaar verzoenen via een "Green New Deal". Hernieuwbare energiebronnen zouden moeten leiden tot een ommekeer in het milieubeleid en een toename van de werkgelegenheid. Ze beloven een "win-win" situatie. Maar deze belofte is misplaatst, want groen kapitalisme heeft ook economische groei nodig - en de klimaatcrisis is de keerzijde van economische groei. Daarom kan het

sociaal-ecologische dilemma in het kapitalisme niet worden opgelost. Wat nodig is, is een radicaal nieuwe aanpak die sociale en duurzaamheidsdoelstellingen combineert met de politiek-economische functionaliteit.

Beleidsvorming moet zich niet langer onderwerpen aan het dictaat van de markten, maar moet de markten in dienst. Wat nodig is, is een staat die zorgt voor gezondheid, goed werk en onderwijs, duurzaam vervoer en zorg voor de schepping, en de economie zo regelt dat zij levenskrachtig wordt. De norm moet leven zijn, vooral van de armen en van de schepping:

- De mens is niet de heer en meester over de natuur, maar maakt deel uit van de schepping;
- Geld is een openbaar goed en moet uitsluitend het algemeen welzijn dienen;
- Prioriteit moet worden gegeven aan het gemeenschappelijke doel van goederen boven privé-gebruik, want God schiep de wereld voor allen;
- Goed werk, gezondheid en onderwijs zijn mensenrechten en geen handelswaar.

Er is dringend behoefte aan een wereldwijde, sociaal ingebedde duurzaamheidsrevolutie om de opkomst mogelijk te maken van een "economie van genoeg voor iedereen". Zo'n fundamentele ommekeer is echter geen win-win situatie. Zij moet bevochten worden in conflict met hen die profiteren van de heersende orde. De strijd voor rechtvaardigheid en rentmeesterschap van de schepping is altijd onderdeel van sociale klassen conflicten.

5. De nieuwe logica van universele broeder- en zusterschap: Van de Heer is de aarde en alles wat daar leeft, de wereld en wie haar bewonen (Ps 24:1)

Het conflict over het opleggen van een nieuwe wereldorde doet denken aan het bijbelse beeld van de profeet Jesaja, die zijn boodschap over de ondergang van het volk kleedt in de metafoor van een scheur die, eerst nauwelijks zichtbaar is, zich steeds verder in een hoge muur vreet "zoals een breuk in een hoge muur, die uitpuilt en op het punt staat instorten, waarvan de breuk plotseling komt, in een oogwenk" (Jesaja 30, 13). De scheuren worden breder en onthullen de gevolgen van de wereldwijde klimaatcatastrofe. Orkanen en plotselinge overstromingen ondermijnen de fundamenteën; droogtes en branden verwoesten het leven.

Aangezien de muur zal spoedig breken en al het leven eronder zal bedelven, **realiseren we ons**: Deze economie ontheiligt Moeder Aarde. Het dwingt al het leven onder een systeem dat verderf brengt. "Onze huidige grimmige mondiale realiteit is zo is zo vol van dood en verderf, dat we geen noemenswaardige toekomst zullen hebben. tenzij het heersende ontwikkelingsparadigma radicaal wordt omgegooid en rechtvaardigheid en duurzaamheid de drijvende kracht worden achter de economie, de samenleving en de aarde" ("Oproep tot actie voor een economie van het leven, Gerechtigheid en Vrede voor allen" door de WCC van 2012). Ons tijdperk van de mammon is rampzalig kapitalisme. Het bedreigt het leven van de mensheid en de planeet als geheel.

Wij bevestigen dat de neoliberale globalisering, die de goederen van de aarde privatiseert voor een minderheid, een schending is van het beginsel van universele broeder- en zusterschap; allen hebben het recht de goederen van de aarde te delen.

Vaststellend dat het mondiale kapitalisme de uitbuiting van mensen en de vernietiging van de schepping is dat een systeem is geworden, en dat de rijken een buitensporig deel nemen van de goederen van deze Aarde die aan allen toebehoort,

realiseren we ons: We zitten allemaal in dezelfde storm, maar niet in hetzelfde schuitje. Het zijn de rijken en de economische en politieke actoren en instellingen die centraal door hen beïnvloed worden, die grotendeels verantwoordelijk zijn voor de vernietiging van de Aarde, de uitbuiting van mensen, en de klimaatcatastrofe. De destructieve logica van de heersende orde moet worden overwonnen.

Wij bevestigen dat de mens deel uitmaakt van de schepping en niet haar meester is. We hebben een nieuwe logica nodig, die afstapt van de logica van overheersing, die het leven op aarde bedreigt, naar de logica van universele zuster- en broederschap, die iedereen omvat met wie de mensheid het leven deelt in het huis van de schepping (vgl. Gal. 3, 26-28).

Vaststellend dat snel moet worden opgetreden, omdat omslagpunten dreigen en de ontwikkeling dan oncontroleerbaar en onomkeerbaar wordt,

erkennen wij: In verzet tegen situaties die hopeloos en wanhopig lijken, onthullen de apocalyptische geschriften van de Bijbel dat er een ramp op komst is, maar dat er hoop is om het beest te verslaan. Apocalyps betekent "openbaren". Want: "Gevallen, gevallen is Babylon" (Jes. 21, 9). Het beest dat op aarde verwoesting aanricht (Handelingen 13) is kapitaal. De apocalyptische geschriften onthullen dat het heersende systeem aan zijn einde is.

Wij bevestigen dat de ramp niet het laatste woord heeft. Er is hoop voor een toekomst voorbij de catastrofes gecreëerd door de machtigen. De macht van de hebzuchtige rijken zal instorten. Een andere wereld is mogelijk. Wij verwachten een nieuwe hemel en een nieuwe aarde (Handelingen 21:1-8). Dit is niet louter een utopie, maar een uitdaging tot actie, zodat de fundamentele rechten van Moeder Aarde en van de volkeren zullen worden geëerbiedigd, voortvloeiend uit de onvervreembare menselijke waardigheid van allen. De visie van een gemeenschap die ieder mens erkent als broeder of zuster is een stimulans om dit mogelijk te maken.

6. Een oecumene van de kerken en alle religieuze gemeenschappen om onze destructieve wereldorde te overwinnen

Het wereldkapitalisme vormt een bedreiging "niet alleen voor het economisch leven, maar ook voor het geestelijk leven van de mensen, en niet alleen voor de mensheid maar ook voor de hele schepping" (Mission Statement van de WCC). Deze bedreiging wordt nu nog verergerd door de oorlog in Oekraïne en de daaruit voortvloeiende dynamiek van wereldwijde wapenopbouw. Het is essentieel om de doodslogica van oorlogszuchtig geweld en dominant kapitalisme te "verlaten". Maar dit vereist een nieuwe internationale rechtsorde met bijbehorende internationale instellingen en organisaties, gebaseerd op het geloof in universele broeder- en zusterschap.

Paus Franciscus bekritiseert in de encycliek "Laudato sí" dat de mensheid zichzelf als heerser en eigenaar beschouwt, "gerechtigd om de aarde te plunderen. We vergeten dat we deel uitmaken van de schepping. Ons eigen lichaam is gevormd uit de elementen van de planeet" (par. 2).

Vaststellend dat de zorg voor het gemeenschappelijke huis van de schepping kerken en religieuze gemeenschappen verenigt,

erkennen wij dat het gemeenschappelijk geloof alle gelovigen inspireert en hen kracht geeft om de roep van de armen en van Moeder Aarde en om de Aarde vriendelijker, respectvoller en verstandiger te behandelen. Deze spiritualiteit verenigt de christelijke

kerken met zusters en broeders in het jodendom, de islam, het boeddhisme en vele andere religies in de de wereld.

Wij bevestigen ons geloof in God, de Schepper van de Hemel en van de ontheiligde Moeder Aarde. De kerken moeten de tekenen van de tijdlezen vanuit het perspectief van de gekruisigde mensen en de ontheiligde schepping. Zij moeten het conflict durven aangaan met de machtigen en de plunders van de schepping, opdat allen leven mogen hebben. Daarom moeten de kerken het "conciliair proces voor gerechtigheid, vrede en de integriteit van de schepping" nieuw leven inblazen en het in het centrum van hun activiteiten plaatsen. Daarbij moeten zij onmiddellijk buiten hun kerkmuren gaan en allianties vormen met de slachtoffers en de bewegingen die met hen solidair zijn. Wij roepen de WCC-vergadering in Karlsruhe op om een verbond te sluiten tegen de heersende wereldorde en om vastberaden weerstand te bieden in woord en daad. Daarom vernieuwen wij vroegere resoluties van de oecumenische beweging en benadrukken, in harmonie met paus Franciscus: We hebben een oecumene nodig van religies, geloofsgemeenschappen en alle mensen om Moeder Aarde te beschermen en allen die deze prachtige planeet bewonen. De tijd dringt.

Ondertekenaars: ... [als u deze oproep wilt steunen, stuur dan een e-mail naar info@kairoseuropa.de]

In het licht van deze dramatische wereldwijde tekenen des tijds, zullen wij een uitgebreid programma en ontmoetingsplaatsen organiseren van ontmoeting tijdens de WCC-Assemblee in ons "Casa Comun". De evenementen zijn bedoeld om ons begrip van de profetische rol van de kerk en geëngageerde christenen bij het aanpakken van de centrale (overlevings)vraagstukken van gerechtigheid, vrede en integriteit van de schepping te vergroten. Meer informatie is te vinden op www.casa-comun-2022.de